

IMF, Dünya Bankası, OECD'nin Yönetişim Yaklaşımı Ve Kü-Yerelleşme

IMF, World Bank, OECD's Governance Approach and Glocalization

Burak Hamza ERYİĞİT*
Adem SARICA**

Öz

Bu çalışmada, literatürde son dönemde üzerinde fazlasıyla çalışılan yönetim olgusu ve bu olguya küresel ve yerel düzlemde önceleyen Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve İktisadi Gelişme ve İşbirliği Teşkilatı (OECD) gibi uluslararası iktisadi kuruluşların yapıları ve yaklaşımları irdelenmiştir. Bu kapsamda yönetim olgusunun nasıl ortaya çıktığı ve küreselleşme ile yerelleşme kavramları arasındaki ilişki, bahsi geçen uluslararası organizasyonlar açısından analiz edilmiştir. Literatür analizi yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada küreselleşme ve yerelleşme olgusunun birbiri ile çelişmekten ziyade birbirlerini destekleyen olgular olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca yönetimin aslında yerelin küreselleşmesinin bir sonucu olarak "kü-yerelleşme" kavramı üzerinden IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi ulus üstü küresel organizasyonlar tarafından gönüllü ve koşullu politika transferleri şeklinde küresel bir etkiye kavuşturulduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Küreselleşme, Yerelleşme, IMF, Dünya Bankası, OECD, Kü-yerelleşme.

Abstract

In this article, firstly the management of the international economic institutions such as the IMF, the World Bank and the OECD was discussed. Then the relation between the concept of governance emerged by these institutions and the concept of globalization has been analyzed. In this context, in terms of these international organizations, how governance emerged, relationship between governance and globalization and localization concepts have been examined. In this study, which is made by using content analysis method, it is seen that the phenomenon of globalization and localization are phenomena that support each other instead of being different from each other. A result of the globalization of the local Governance, with phenomenon of "glocalization" has become a global influence in the form of voluntary and conditional policy transfers by transnational global organizations such as the IMF, the World Bank and the OECD.

Keywords: Governance, Globalization, Localization, IMF, World Bank, OECD, Glocalization.

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Yerel Yönetimler Bölümü, burak.eryigit@marmara.edu.tr

** Marmara Üniversitesi, Yönetişim ve Sivil Toplum Kuruluşları Bilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi, adem.sarica@marun.edu.tr

Giriş: Yönetişim Olgusu'nun Gelişimi

Yönetişim olgusu (governance) son dönemde birçok alanda kendisinden söz ettiren ve sorunların çözümünde temel anahtar olarak sunulan sihirli bir kavram halini almıştır. Bu yönüyle yönetim; siyasal, yönetsel, hukuki ve toplumsal düzlemde çıkan sorunlara karşı her kesimden kişi ya da organizasyonun çokça bahsini ettiği demokrasi olgusunun tahtını sarsmaya başlamıştır. Demokrasi kavramının her alanda kendinden bahsettirmesinin derinliğinde var olan sorunsal; kelimenin etimolojik anlamı dışında hak iddiasının yerine ikame edilmesinden ileriye gelmektedir. Yönetsel düzlemde hak iddiasının kavramsallaştırılması da “yönetişim” üzerinden sürdürülmüştür.

Yönetişim aslında en sade tanımı ile yönetimin demokratikleşmesi olarak addedilebilir. Son dönemde liberal düşüncenin özü itibari ile hem siyasal sistemin hem iktisadi sistemin demokratikleştirilmesine yönelik önemli açılımlar yaptığı gözlenmektedir. Siyasal sistemin demokratikleşmesi; demokrasinin çoğunlukçu savunusunun çoğulcu yapıya ve dolayısı ile zaman içerisinde müzakereci ve oydaşmacı mantaliteye evrilmesinden başka bir şeyi ifade etmemektedir. İktisadi sistemin demokratikleşmesi ise piyasaya giriş ve çıkış başta olmak üzere ticaretin akışına yönelik sınırlamaların ve engellerin devre dışı bırakılmaya çalışıldığı diğer bir anlamı ile piyasa demokrasisini ifade ettiği söylenebilir.

Yönetişim, her ne kadar 1972 Stockholm ile başlayan ve 1987 yılında Brundtland Raporu, 1989'da Dünya Bankası'nın Afrika Raporu, 1992 yılında Rio de Janeiro'da devam eden derinliğinde çevre üzerinden merkezi ve yerel hükümet ile sivil toplumu karar alma süreçlerinde yatay düzlemde eşitleyen ve ortaklaştıran bir anlayışın sonucu gibi algılansa da; aslında siyaset bilimi açısından demokrasinin geçirdiği evrelerin bir sonucu olarak müzakereci ve oydaşmacı yaklaşımın neoliberal düşüncenin gelişimine paralel yönetsel süreçlere yansıtılması olarak da tahayyül edilebilir. Yine dönüşümcü bakış açısı ile yönetim bilimi açısından neo-klasik, modern ve postmodern yönetim yaklaşımının bir sonucu olarak karar alma süreçlerine katılma ve alt sistemler ile üst sistemlerin harmonisini sağlamada önemli bir araç olarak yorumlanabilir.

Neo-liberalizmin; siyasal, yönetsel, iktisadi, bilimsel ve toplumsal alanlardaki değişme ve gelişmelerin yönetilebilir kılınması için fazlası ile ön plana çıkardığı yönetim olgusu; demokrasi kavramının yaşadığı kadere benzer biçimde meşruiyet krizine düşüp sihrini yitirmeye başlamıştır.

1990'lı yıllarda neo-liberalizm farklı alanlarda vadettiği büyümeyi bir türlü gerçekleştirilememiştir. Çoğu ülkede enflasyon, işsizlik-yoksulluk eğitim ve sağlık sisteminin bozulması gibi sorunlar meydana gelmiştir. Bu dönemde Neoliberalizm meşruiyet krizi yaşanmaya başlamıştır. Devlet-piyasa ikiliğinin sonucu olarak 20. Yüzyıl boyunca iktisadi kalkınma sürekliliği yakalanamamıştır. Bu ikiliği dengeleyecek unsur, yönetim çerçevesinde gelişen sivil toplum kuruluşları olarak görülmektedir. Bu anlamda sivil toplum “*üçüncü sektör*” olarak adlandırılmaktadır (Senarclens,

1998'den Aktaran; Kalfa, Ataay, 2008, s. 231). Fakat 21. Yüzyılın ilk çeyreğine doğru her ne kadar sivil toplum önemli bir aktör olarak devreye sokulmuş olsa da:

- a. Ulus devlet ile küresel yapılanmalar arasındaki ilişkinin boyutları ve sınırları
- b. Ulus devlet ile kıta ve ulus üstü bölgesel yapılanmalar arasındaki ilişkinin boyutları ve sınırları
- c. Ulus devletlerin birbirleri arasındaki ilişkilerin boyutları ve sınırları
- d. Ulus devlet ile ulus altı organizasyonların arasındaki ilişkinin boyutları

gibi hususlarda sorunlar ve çatışmalar devam etmektedir. Bu sorunlar ve çatışmaların ortadan kaldırılmasına ve yönetişimin in sağlanmasına yönelik IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası organizasyonların önemli gayretleri göze çarpmaktadır.

Öncelikle kalkınmakta olan ülkelerde yönetimin iyileştirilmesi girişimlerinde, yönetim ve iyi yönetim kavramlarının 1990'lardan sonra, bu kurumların birçok faaliyetlerinde temel bir hareket stratejisi olarak öne sürüldüğü gözlenmektedir. Adı geçen kuruluşların özellikle birçok az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke yönetiminin iyileştirilmesinde insani ve ekonomik amaçlarla hareket ettiği ve bunun yolunun da yönetim anlayış ve uygulamalarının yerleştirilmesinden geçtiği ifade edilmektedir. Dünyadaki insani ve ekonomik gelişmenin devam ettirilmesi ve belirli standartların sağlanması, uluslararası yardım ve kalkınma kuruluşları için önemli bir hareket noktası olabilmektedir (Gündoğan, 2013: 23-24).

IMF, Dünya Bankası ve OECD Yönetim Yapısı ve Politikaları

Bretton Woods sistemi, adını New York eyaletindeki küçük bir termal kentinden almıştır. Bu kentte ABD ve müttefikleri üç hafta boyunca II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası para sistemini tartışmıştır. Bretton Woods Antlaşması 20 Temmuz 1944'de imzalanmıştır. Bu çerçevede Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin kurulmaları öngörülmüştür (Parasız, 2005: 60). Bu kurumlara yüklenen misyon ise liberal sistemin iktisadi söyleminin küresel anlamda etki alanını genişletmek ve küresel büyümeyi sağlamaktır.

IMF'in halen 188 üye ülkesi bulunmaktadır. IMF'ye kabul edilmesi için bir ülkenin IMF Statüsünü kabul ettiğini açıklaması gerekir. IMF, **Guvernörler Kurulu, Yönetim Kurulu** ve **Genel Direktörlük** olmak üzere üç organ tarafından yönetilmektedir. **Guvernörler Kurulu** her ülkenin maliye bakanlarından ya da merkez bankası başkanlarından oluşmaktadır. Guvernörler Kurulu yılda bir kez toplanmakta ve aksiyonerler meclisi rolü oynamaktadır. Her ülke mecliste bir üyeye temsil edilmektedir. Temsilcinin oyunun ağırlığını ülkesinin kota payı belirlemektedir. Kotaların altıncı kez gözden geçirilmesinden sonraki durum şöyledir: Tüm kota payına göre, ABD % 21,53, İngiltere % 6,96, Almanya % 5, 15, Fransa % 4,59, Japonya % 3,98 kota payına sahiptir. Ancak ABD'nin oy ağırlığı % 19,90'a indirilmiştir. Bütün önemli kararların alınması %85 oy çokluğunu gerektirdiğinden tek başına ABD'nin ve birlikte AB ülkelerinin veto hakları

vardır. Yönetim Kurulu; Governörler Kurulu'nda belirlenen politikaların uygulanmasına izin veren kararları almaktadır. Yönetim Kurulu kota payları en yüksek beş ülkenin temsilcilerinin yanı sıra dünyanın çeşitli bölgelerine gruplandırılan ülkeler tarafından gönderilen on beş temsilciden oluşmaktadır. Hâlihazırda idarecilerin sayısı 24'tür. Bunların 19'u Genel Kurul tarafından seçilmektedir. 5'ini kota paylan en yüksek olan ülkeler belirlemektedir. IMF Yönetim Kurulu, guvernör ya da icra direktörü olmayan bir kişiyi IMF Başkanlığı'na beş yıllığına atar. IMF Başkanının Avrupa ülkelerinden atanması gelenek olmuştur. Başkan, IMF bürokrasisinin yöneticisi olup IMF'yi Yönetim Kurulu kararları doğrultusunda yönetmektedir (Parasız, 2004: 10).

Dünya Bankası'na bakıldığında, Dünya Bankası'na üye olmanın koşulu IMF üyeliğinden geçtiği görülmektedir. Dünya Bankası her üye ülkenin bir temsilcisinin ve vekilinin bulunduğu Governörler Meclisi; atamayla gelen beş, seçimle gelen on beş kişiden müteşekkil bir İdare Meclisi ve bir Başkan (Avrupalı) tarafından idare edilmektedir (Parasız, 2005: 61-62).

OECD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan Batı Kuruluşları Sistemi'nin bir parçası olarak ihdas edilmiştir. Teşkilat, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batı Avrupa Ekonomilerinin desteklenmesi ve onarımı amacıyla Marshall Planı çerçevesinde ABD ve Kanada'nın o dönemde yaptıkları yaklaşık 12 Milyar Dolar civarında olan mali yardımın dağıtımına yardımcı olmak ve Avrupa ülkeleri arasında ticari ödemeleri serbestleştirerek geliştirmek amacıyla 1947-1960 yılları arasında faaliyette bulunan Avrupa Ekonomi İşbirliği Teşkilatı (OEEC)'nin yerine geçmiştir¹.

OECD'nin şu anda 35 üyesi bulunmaktadır. Kurucu üyeler (1961): Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD'dir. Sonradan katılan ülkeler ise, Japonya (1964), Finlandiya (1969), Avustralya (1971), Yeni Zelanda (1973), Meksika (1994), Çek Cumhuriyeti (1995), Macaristan (1996), Polonya (1996) Güney Kore (1996), Slovakya (2000), Şili (2010), Estonya (2010), Slovenya (2010), İsrail (2010), Letonya (2016)'dir².

OECD'nin başlıca amaçları (Parasız, 2004: 157):

- a. Mali istikrar içinde üye ülkelerde kendi kendine yeterli yüksek ekonomik gelişme ve istihdamı sağlamak,
- b. Üye olan ve olmayan ülkelerde ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak,
- c. Dünya ticaretinin uluslararası taahhütler bağlamında ve ayrımcı olmayacak şekilde gelişmesine yardımcı olmak.

Yönetim yapısına baktığımızda, OECD'nin en üst karar organı Konsey'dir. Her tür siyasi ve idari kararlarda en üst düzeyde yetkiye sahip olan Konsey'in 7 üyesi devamlı niteliktedir. Bunlar, ABD,

1 Geniş bilgi için: http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-_oecd_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

2 <http://www.oecd.org> : 05.01.2017.

Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya ve Kanada'dır. Diğer 7 üye ise, sırasıyla diğer ülkeler arasından belirlenmektedir. Konsey'in başkanlığını Genel Sekreter yürütmektedir (Parasız, 2004: 157).

OECD 1999 yılında kurumsal yönetim anlayışını geliştirmiştir. OECD Kurumsal yönetim anlayışı ile beraber (OECD, 2011: 3):

- a. Üye ve üye olmayan hükümetlere çabalarında yardımcı olmayı,
- b. Kurumsal yönetim için yasal, kurumsal ve düzenleyici çerçevelerini değerlendirmeyi ve geliştirmeyi,
- c. İyi kurumsal yönetim geliştirme sürecinde rol alan borsa, yatırımcı, şirket ve diğer taraflara rehberlik etmeyi ve öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Kurumsal yönetim değişen dünyada işletmelerin ve ülkelerin rekabetçi kalması gerektiğinin farkındalığını meydana getirmiştir. Bu bağlamda hükümetlerin ve piyasaların etkin bir şekilde işlev görmesine ve değişen beklentilere cevap verebilmesine izin verecek yeterli esnekliği sağlayan etkili bir düzenleyici çerçevenin oluşturulması için önemli bir sorumluluğu vardır (OECD, 2011: 3).

1970'li yıllar içinde petrol şokları ile birlikte yaşanan stagflasyon krizi 1980'lerin başında Keynesyen politikaların terkini ve literatürde "yeni sağ" olarak adlandırılacak bir takım savunuları gündeme getirmiştir. "Yeni muhafazakarlık" olarak da addedilen bu savunular, devletin küçültülmesi yanında piyasa açısından denetleme, düzenleme ve yönlendirme görevlerini üstlenmesini yeterli görmüştür. Bahsi geçen bu yaklaşım Keynesyen Politikaların yaşadığı krizin alternatifi olarak "neo-liberalizm" diye kavramsallaştırılmıştır. Bu politikaların küresel düzlemde yankı bulabilmesi gelişmiş ülkelerin rol model olarak kanıksanmasından ziyade, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların yoğun çabaları ile mümkün hale gelmiştir.

Dünya Bankası ve IMF tarafından uygulanan politikaların temel dayanak noktası olan neoliberalizmin kurulum aşamasına bakıldığında, neoliberalizm piyasanın devlete karşı zaferini ilan ettiği döneme denk gelmektedir. İthal ikameci kalkınma stratejisinde piyasanın doyumluğa ulaşması sonucu dışa açılmak isteyen çok uluslu firmanın dışa açılmaya yönelik iş bölümü çerçevesinde ekonomi talebi artmıştır. Bu talep sonucu Neoliberalizm olarak adlandırılan süreçte sermayenin küreselleşme hareketi başlamıştır. Böylelikle *minimal devlet* söylemine geçilerek devleti küçültme politikaları, devleti düzenleme dışı bırakma ve özelleştirme politikaları devreye sokulmuştur (Güzelsarı, 2003: 17-18).

Bu çerçevede gelişen Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı ile birlikte toplumsal kaynak dağılımını piyasa yoluyla yaparak etkinliğin ve rasyonel iş örgütlenmesi ile verimliliğin sağlanması hedeflenmiştir. Aynı zamanda OECD, IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarının desteklediği Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı piyasa mekanizmalarını kamu hizmetlerinin içerisine yerleştirmeyi amaçlamaktadır (Karcı, 2008: 41-42). Böylelikle piyasa-devlet ikiliğinde devlet düzenleme dışı bırakılarak minimal devlet perspektifi ile piyasa etkin konuma getirilmiştir.

Yönetişime dair mevcut Türkçe literatürde, yönetişimin özellikle Dünya Bankası liderliğinde ön plana çıktığı ve küresel anlamda kabul gördüğü tespitleri yer almaktadır. Ancak, yönetişimin dünya genelinde yayılımının temel dinamikleri üzerine analiz çok fazla yapılmamıştır. Diğer bir söylem ile uluslararası finans kuruluşlarının yönetişim kavramını niye ortaya koydukları ve bu kavramı nasıl yaydıkları soruları yeterince cevaplanmamıştır. Bu sorulara politika transferi olgusu bağlamında cevap verebilmek mümkündür. Politika transferi literatürü, söz konusu finans kuruluşları aracılığıyla yönetişimin dünya geneline yayılma sürecinin detaylarını gözler önüne serme potansiyeli taşımaktadır (Sobacı, 2013: 223-224).

Dünya Bankası'nın yönetişime dair uygulamaları güçlü şekilde ele aldığı ilk önemli çalışması, 1989 yılında yayımlanan "*Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth*" adlı rapordur. Rapor; sürdürülebilir adil büyüme stratejisi üzerinden siyasal ve kültürel boyutlarda insan merkezli kalkınmayı önceleyen, insana yatırım yapmayı ve insan merkezli kalkınmayı güçlü şekilde vurgulayarak aşağıdan yukarıya yönetimi tekrar inşa etmeyi amaçlayan ve bu yönü ile yönetişimi ön plana çıkartan önemli bir eserdir (World Bank, 1989).

Dünya Bankası, 1993 tarihli *East Asian Miracle* raporunda belirttiği gibi artık "devlet" piyasa karşısı değil, "piyasa dostu devlet" olmuştur. Bu bağlamda devlet dışsal ekonomiler meydana getirip, işlem maliyetini azaltarak sivil toplumun gelişimini sağlamaya çalışacaktır (Acı, 2005: 206). 1997 Dünya Bankası raporu ile birlikte devletin "etkin devlet" olarak piyasayı tamamlaması düşünülmüştür. Bu çerçevede devletin piyasanın gelişimini sağlayacak reform ve kararları alması rolü ön plana çıkarılmıştır (Güzelsarı, 2003: 28).

Neoliberal politikaların bahsi geçen kuruluşlar tarafından koşullu politika transferleri ile ihraç edilmeye çalışılması, doğal olarak yukarıdan aşağıya dayatmacı hukuki kurgunun yönetsel sisteme aktarılması ile mümkün olmaktadır. Bu durum kendi içinde bir paradoks oluşturmakta ve bir meşruiyet krizi üretmektedir. Burada bahsi geçen sürecin en hafif hasarla atlatılmasında ön plana çıkan organizasyon sivil toplum olarak ifade edilebilir. Zaten üzerine atfı yapılan uluslararası örgütler gerek raporları ve gerekse politika transferinde sivil toplumu devlet ile halk arasında çok önemli bir aracı olarak görmüştür.

Yönetişimin devlet, yerel yönetim, sivil toplum ve piyasa kurgusu içerisinde planlama, düzenleme, denetleme ve yönlendirme fiillerini ortaklaşa yaptıkları bir derinlik ihtiva ettiği bilinmektedir. Bu yönü ile siyasal sistem açısından müzakereci demokrasi anlayışı ile gelişen oйдаşmacı kültürün yönetsel boyuta yansması olarak da ifadelendirilebilir. Bahsi geçen boyutun gerçekleşebilmesi için devletin küçültülmesi, asli işlevlerine döndürülmesi ve paydaşlar arası ilişkileri geliştirici önlemlerin alınması kaçınılmazdır.

Günümüzde, yönetim modeli gerekçelendirilirken, siyasal partilerin ve temsili demokrasinin krize girmesi karşısında, toplumsal istemlerin akacağı bir kanal olarak sivil toplum kuruluşlarının öne çıktığı ve temsili demokrasinin kısıtlılıklarının aşılacak çoğulcu ve katılımcı bir demokrasinin gelişimi doğrultusunda büyük bir olanak olarak sunulduğu bilinmektedir. STK'lar, yönetim modeli çerçevesinde, toplumsal istemlerin sözcülüğünü üstlenen yapılanmalar olarak ele

almakta, üstelik, siyasi partilerin, sistemin bir parçası haline gelerek ve bürokratikleşerek toplumsal istemlere duyarsızlaşması karşısında, toplumsal istemlerin sivil toplum kuruluşları kanalından dile getirilmeye başlandığı belirtilmektedir. Bu süreçte, hiyerarşik ve bürokratik olmayan örgütlenme yapılarına sahip oldukları ileri sürülen STK'lar, toplumsal istemlerin daha dolaysız bir biçimde dile getirildiği kanallar olarak nitelenmektedir (Ataay, 2006: 135).

IMF, Dünya Bankası ile OECD Uygulamaları Bağlamında Kü-yerelleşme ve Yönetişim

Küreselleşme açısından yönetim ele alınacak olursa, De Sousa tarafından yapılan küreselleşme tanımı, yereli temsil eden küreselin tehdidinin daha iyi anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Aslında, bu yazara göre, küreselleşme, bir koşulun veya belirli bir yerel varlığın nüfuzunu dünyaya yaymayı ve böylelikle yerel bir koşul veya rakip bir sosyal varlık olarak belirleme kapasitesini elde etmeyi başarması sürecidir. Bu anlamda, herhangi bir küreselleşme lokalizasyonu ile bağlantılıdır. Yazar bu görüşe dayanarak dört çeşit küreselleşme yöntemi arasında ayırım yapar. Bunlardan birincisi olan “küreselleşmiş yerel” anlayışı yerel düzeyde bir olgunun küreselleşmeyi başarabildiği ve küresele dönüştüğü süreci ifade etmektedir. Buna örnek olarak uluslar üstü şirketlerin dünya düzeyinde etkili olması ve Amerikan popüler müziğinin küresel etkisi verilebilir. İkinci küreselleşme türü “yerelleştirilmiş globalizm”dir. Bu çevrede Ulus üstü uygulamalar ve zorunluluklar, yok edilmiş ve yeniden yapılandırılan yerel koşullar üzerinde bu zorunlulukları yerine getirmek için belirli bir etkiye sahiptir. Örnek olarak Ormansızlaşma ve dış borcun ödenmesi için doğal kaynakların büyük miktarda zayıflaması verilebilir. Üçüncü küreselleşme türü *kozmpolitanizm*'dir. Bu anlayış bireyin insanlık adı verilen büyük komüniteye aitliğini savunan, yerel nitelikteki bağlılığın yerini evrensel bağlılığın aldığı, evrensel düşüncelerin benimsendiği, tüm dünyanın ülke ya da vatan olarak görüldüğü düşünceyi temsil etmektedir. Dördüncü küreselleşme türü ise dünyanın doğası gereği küresel olduğunu savunarak insanlığın ortak mirası perspektifinde uluslararası hukuka atif yapmaktadır. Ancak ilk iki küreselleşme türü, küresel kapitalizmin güçleri tarafından tetiklenir ve dışlanma ya da kapsama ile karakterize edilmektedir (De Sousa Santos, 2001: 51-2'den aktaran; Kuditchini, 2008: 199-200).

Neoliberal değerler ekseninde dünyada yaşanan aynılışma sürecinin yönetsel boyutta ortaya koyduğu refleks; yönetim kavramı üzerinden önemli bir küreselleşme sürecine de ışık tutmaktadır. Fakat neoliberalizm ekseninde gelişen küreselleşmeye taraf olan aşırı küreselciler ile bu duruma şüphe ile bakan ve literatürde şüpheciler olarak adlandırılan grupların olayları ve dolayısı ile yönetişimi yorumlaması birbirinden oldukça farklıdır. Zıtlıklar üzerinden aşırı küreselciler ile şüphecilerin ortaya koyduğu yaklaşımları yadsıyan ve evrimsel süreçte tarihsel perspektifin kendi dingin akışından olayları yorumlayan bir üçüncü bakış açısı ise literatürde dönüşümcüler olarak addedilmiştir.

Aşırı Küreselleşmecilere göre, küreselleşme ile birlikte ulus devletin ekonomik kontrol mekanizmaları etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bunun temel nedeni mal ve para piyasalarının dünya ölçeğinde bütünleşmesi olarak görülmektedir. Bu anlamda Ulus devletin etkisini yitirmesi

neoliberalizm ile ilişkilendirilmektedir (Kaya, 2009: 1-16). Ülkelerin kendi sınırlarını kontrol etmekte zorluk çekmelerinin yanı sıra ülkeler arası işbirliği kolaylaşmış ve küresel iletişim yapısı artmıştır. Kendi çıkarlarının farkına varan ülkelerin halkları böylelikle küresel bir uygarlığın zeminini oluşturmaktadır (Kürkçü, 2013: 3-4). Bu biçimiyle piyasalar devletlerden daha güçlü hale gelmiştir ve geleneksel ulus devletlerin yerine dünya toplumu bilinci giderek yaygınlaşmaktadır (Yurdabakan, 2002: 61-66). Aşırı küreselleşmecilere göre dünya toplumu geleneksel ulus devletin yerini almaktadır. Bu durum yeni toplumsal örgütlenmelerin önünü açacaktır. Devletlerin otoritesinde yaşanan gerileme, yerel/bölgesel otoritelerin ve diğer toplumsal kurumların yaygınlaşmasını beraberinde getirmektedir (Elçin, 2012: 12).

Kuşkucu Yaklaşımına göre: küreselleşmenin yeni bir şey olmadığını var olan gümrük uygulamalarının esnetilmesi ile dönüşümün meydana geldiği savunulmaktadır. Aşırı küreselleşmecilere göre küreselleşme bir bütünleşme içerirken, şüphecilere göre küreselleşme farklı uygarlıklar kültürler ve bölgeler arasında çatışmaya neden olmaktadır. Dünya ekonomisinin sahip olduğu eşitsizlik, kökten dincilik ve aşırı milliyetçiliklere neden olmaktadır (Kürkçü, 2013: 3-4). Bu açıdan küreselleşmeye karşı çıkan şüphecilere bakıldığında, neo-marksistler, ulus devlet taraftarları, refah devleti savunucuları, etnik milliyetçiler ve fundamentalistler olmak üzere geniş ve farklı ekolden gelen taraflar gözlemlenmektedir. Şüpheliler, neoliberalizmin ortaya koyduğu siyasal, iktisadi, yönetsel, mali, hukuki, kültürel ve toplumsal birçok olguya ve bu olgular üzerinden gelişen küreselleşmeye endişe ile bakmaktadır. Neoliberalizm onlar için emperyalizmin gömlek değiştirmiş yeni versiyonudur. Şüpheli bakışın bu tezini farklı şeklide ele alan örnekler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Boratav'a göre, günümüzde emperyalizm kavramı ortadan kalkmakta ancak yerini küreselleşme kavramına devretmektedir. Var olan küreselleşme anlayışı hiyerarşik, eşitsiz ve asimetric bağlantılar içeren çatışmalı bir sistemdir. Metropollerden çevreye yapılan sermaye ihracı yoluyla kaynak aktarımı yapılırken çevre ülkeler yapısal olarak bağımlı hale getirilmektedir. IMF, Dünya Bankası, OECD gibi kuruluşlar kapitalist dünya sisteminin tümünü kapsayacak roller üstlenmiştir. Bu kurumlar çevre ülkelerin metropoller arasındaki eklemlenme biçimlerini denetleme görevini yapmaktadır (2000: 21-26).

Ulus-ötecilik anlayışı ile küresel sermayenin büyümesi söz konusudur. Ancak bu çevre ülkelerdeki çıkar gruplarının merkez ülkedeki müttefikleri ile yakınlaşmaları dünya egemenliğini beraber paylaştıkları anlamına gelmemektedir. Ne var ki bu anlayışının sunduğu ortaklık ile iktidarın paylaşımı kavramları aynı şey değildir. Çevre ülkelerinin yapısal zayıflıkları hala süre gelmektedir (Savran, 2008: 55-75). ABD Hükümeti, G-8, diğer finans kuruluşları çokuluslu şirketlerin küresel piyasa üzerindeki aristokratik güçlerini genişletmektedir. Bu durumda sefalet ve dışlanma yeniden üretilerek protestolara şiddet ve askeri güç ile karşılık verildiği süreç meydana gelmiştir (Negri, Danilo, 2004: 79-91).

Dönüşümcü Yaklaşımına göre küreselleşmeyi meydana getiren şey modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı toplumsal, politik ve ekonomik değişimlerin merkezi itici

gücüdür. Dönüşümcüler; küreselleşme sürecinde ulusal hükümetlerin otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırıldığını kabul etmektedir. Ancak aşırı küreselleşmecilerin egemen ulus devletin sonunun geldiği iddialarını ve şüphecilerin “hiçbir şey değişmedi”; tezini reddetmektedirler. Dönüşümcülere göre devletlerin ve hükümetlerin yapısı da küreselleşme sürecinde değişip dönüşmektedir (Elçin, 2012: 13). Dönüşümcüler açısından evrimsel süreçte yaşananlar ve bu yaşanan boyutları hazırlayan değişimin önüne set olmanın bir anlamı bulunmamaktadır.

Burada küresel ve yerel arasındaki ilişkiye tekrar değinmekte fayda vardır. Siyasal, iktisadi, yönetsel, hukuki, kültürel ve teknolojik düzlemde küresel olarak addedilebilecek her olgunun aslında ortaya çıkışı ve yayılımı açısından bir yereli temsil ettiği aşıkardır. Yerel olanın dünyayı etkilemesi ve dünyada bir aynılaşma sürecini başlatması “küreselleşme” olarak ifade edilmektedir. Ardından gelişen süreçte küresel olmaya aday şey, tüm yerelleri kapsamaya başlamaktadır. Yerel ile küresel ve küresel ile yerel arasındaki ilişkinin bu biçimi literatürde “kü-yerelleşme” (Glocalization) şeklinde formüle edilmiştir.

Devletler açısından hali hazırda var olan değişim ve dönüşümün gerçekleşmesini sağlayan olgular arasında hiç şüphesiz koşullu ve koşulsuz politika ihracının varlığı da yer almaktadır. Yönetişim kavramını besleyen politikaların dünya genelinde ve devletler nezdinde çok hızlı karşılık bulmasını sağlayan etmenlerden birisi IMF, Dünya Bankası, OECD gibi kuruluşların koşullu politika transferlerinden kaynaklandığı daha önce ifade edilmiştir.

Yönetişim özellikle uluslararası finans kuruluşlarının liderliğinde dünyaya ihraç edilmekte ve yayılmaktadır. Bu yayılma sürecinin merkezinde bahsi geçen kuruluşların koşulsallık mekanizması vardır. Başka bir söylem ile; 1990'lı yıllardan sonra, kredi veren uluslararası kurumların kredilerine koşul olarak yönetişimi eklemeleri; bu kavramın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çok çabuk yankı bulmasının gerekçesini oluşturmuştur. Bu durum politika transferi perspektifinden değerlendirildiğinde; politika transferinin bir alt tipi olan “koşulsallık transferi” şeklinde ifade edilebilir. Bu yüzden çok yüksek borcu olan ülkelerin yönetişimi kabulü; koşulsallık transferinin somut örneğini teşkil etmektedir. Burada az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yönetişim kavramını içselleştirmeleri hususunda rasyonel ve gönüllü davrandığını söylemek pek mümkün gözükmemektedir. Nihayetinde yönetişim, uluslararası finans kuruluşları tarafından neoliberal politikaların kredi alan ülkelerde uygulanabilirliğini garanti altına almak amacıyla transfer edilmektedir. Bu anlamda bu finans kuruluşları açısından yönetişim sadece araçsal bir değere sahiptir (Sobacı, 2013: 244-245).

OECD'nin Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması GATT ve IMF gibi uluslararası finansal işbirliğinin sağlanması ya da ticaretin liberalizasyonu şeklinde özel bir görev alanı yoktur. IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların temel amacı ülkeleri bir dünya pazarıyla bütünleştirmek ve küresel iktisadi büyümeyi sağlamaktır. Ancak IMF ve Dünya Bankası, önerdikleri standart istikrar politikalarının uygulandığı ülkelerde ekonomik istikrarın sağlanması ve yoksulluğun azaltılması konusunda ciddi bir başarı göstermemesi, hatta bazı ülkelerde mevcut durumu daha da kötüleştirilmesi nedeniyle, yoğun eleştirilere hedef olmaktadır (Doğan, Özekicioğlu, 2005: 3).

Uzun dönem geri kalmış yerlere aynı ve nakdi yardımlar ulaştırmaya ve kredi sağlamaya yoğunlaşan uluslararası programlar, kalıcı faydalar sunamamıştır. Zengin-fakir ülkeler arasındaki uçurum artarak devam etmiştir. Bu duruma ilişkin yapılan araştırmalarda ise fakir ülkelerdeki yönetsel süreçlerin etkin işletilememesi nedeniyle kaynak dağılımında etkinliğin ve gelir dağılımında adaletin sağlanamaması ve bu durumun bahsi geçen ülkelerde çatışmaları beslediği sonucuna varılmıştır (Gündoğan, 2013: 23-24).

Bütün bunlara rağmen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde koşullu politika transferi bağlamında gelişen yönetim uygulamalarının bu ülkelerin kötü yönetim yapılarının iyileşmesine olanak sağladığı da gözden kaçırılmamalıdır (Sobacı, 2013: 244-245).

Neoliberal politikalar ve bu politikaların ürünü olarak addedilebilecek “yeni kamu yönetimi”, “yeni kamu işletmeciliği”, yönetim vb. yaklaşımlar aslında dünya sisteminde merkezde yer alan önemli ülkelerin siyasi, iktisadi, kültürel, askeri ve teknolojik alanları kontrol eden bölgelerinde yani yerel olarak tabir edilen bir alanda güçlü şekilde hazırlanıp, planlı bir biçimde küresel ölçekte uygulamaya koyulmaktadır. Bu açıdan irdelendiğinde yerel olan birçok olgu, politika ve stratejinin; bahsi geçen kuruluşlar eliyle gönüllü ya da koşullu politika transferleri şeklinde küresel bir nitelik kazandığı söylenebilir. IMF, Dünya Bankası gibi örgütlerin küresel piyasalara dair uygulamaları koşullu politika transferleri biçimde yönetimi ön plana çıkartmaya yetse de; bu politikaları ihraç eden kuruluşların karar alma ve yönetsel süreçlerinde var olan dikey uygulamalar, yönetişimin küresel ölçekte kabulü açısından meşruiyet sorunu doğurmuştur.

Sonuç

Küreselleşme ve yerelleşme olguları teorik çerçevede aşırı küreselci, şüpheli ve dönüşümcü yaklaşımlara göre farklı formlarda değerlendirilmiş olsa da; küresel olan her şeyin aslında bir yereli temsil ettiği şüphe getirmemektedir. Yerelde ortaya çıkan yenilik, değişim ve dönüşümlerin etki alanına göre ulusaltı bölgesel, ulusal, ulusüstü bölgesel, kıtasal ve nihayetinde küresele evrildiği söylenebilir. Demokrasinin eriştiği müzakereci ve oydaşmacı mantık; yönetsel kurguda geleneksel yönetim anlayışının neoklasik, modern ve postmodern savunulara evrilmesi, iktisadi düzlemde gelişen neoliberal söylem; çevresel boyutta ortaya çıkan sorunlara karşı sürdürülebilir gelişme bağlamında sivil toplum, özel sektör, yerel yönetim ve devlet ekseninde geliştirilen müzakereci ve oydaşmacı yaklaşım; son dönemin en sihirli kavramlarından birisi olarak “yönetişim”i sürekli gündemde tutmuştur.

Dünyada liberal düşünce ekseninde toplumlar arası beliren benzeşme ya da aynılaşma süreci, kısaca küreselleşme olarak tarif edilebilir. Liberal değerler ekseninde beliren küreselleşmenin siyasi, iktisadi, toplumsal ve askeri boyutlarındaki genişlemeyi büyük bir mutluluk ve umut ile destekleyen aşırı küreselciler ile bu sürecin dünyaya mutluluk, huzur yerine acı, keder, elem, gözyaşı ve umutsuzluk getirdiğini ifade eden şüpheli söylemin (Liberal Eksenli Küreselleşmeye Karşı Grup) karşılıklı tezleri “yönetişim” olgusu açısından da karşıt iki önemli literatürün gelişmesine neden olmuştur. Aşırı küreselciler yönetişim ve bu olgunun yayılmasına hizmet eden

politika transfer süreçlerini övgü ile anarken; şüpheçiler ise yönetim ve bu olgunun yayılmasına hizmet eden politika transfer süreçlerini karanlık ifadelerle resmetmeye çalışmışlardır.

Bu sürecin daha objektif bir şekilde değerlendirilebilmesi için dönüşümcü bakış açısının savunuları göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan yönetim olgusuna mercek tutulduğunda; IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi birtakım finansal organizasyonların geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkelere koşullu politika transferleri ile bu kavramı içselleştirmeye dönük strateji geliştirdiği söylenebilir. Bahsi geçen organizasyonların kurumsal yapıları ile karar alma ve uygulama süreçleri yönetimsel mantıkla oluşmamasına rağmen dünyaya yönetimsel modeli koşullu politika transferleri şeklinde önermeleri; yönetim olgusu açısından önemli bir meşruiyet krizine neden olmaktadır. Bu durum şüpheci bakışın tezlerini destekleyen boyutlara varsa da; yönetime dair koşullu politika transferlerinin geliştirmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerin yönetsel yapılarında iyileşmeleri beraberinde getirdiği gözden kaçırılmamalıdır.

Ayrıca bahsi geçen uluslararası finans kuruluşlarının finansal boyut üzerinden siyasal, yönetsel ve toplumsal düzlemde geliştirdikleri kurgu; dünya üzerinde kaynak dağılımında etkinliği ve gelir dağılımında adaleti ve iyi yönetimi gerçekleştirmeye yetmediği gibi; oluşan kötü karnenin de asıl yüklenicisinin bahsi geçen kuruluşlar olduğu tezi her geçen gün güçlenmektedir. Bu açıdan Birleşmiş Milletler başta olmak üzere IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi kuruluşların çok boyutlu ve yönetimsel bir kurguyla yeniden yapılandırılmaları kaçınılmazdır. Ancak bu şekilde bu kuruluşların yerel düzlemde üretmiş oldukları politika ve stratejilerin küresel düzlemde pozitif karşılığı olabileceği düşünülebilir.

Kaynakça

- Acı, E. Y. (2005). Neo Liberal Yaklaşım ve Yönetişim Kavramı. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 201-216.
- Ataay, F., & Değerlendirmeler, Y. Ü. L. (2006). Yönetişim ve Sivil Toplum. *Memleket: Siyaset Yönetim*, 1, 121-141.
- Boratav, K. (2000). Emperyalizm mi? Küreselleşme mi?. *Küreselleşme, Der: Tonak, Ahmet, İstanbul, İmge Yayınevi*, 15-25.
- Doğan, S., & Özekicioğlu, H. (2005). Güney Kore Ve Türkiye’de Uygulanan IMF Politikaları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1.
- Elçin, A. B. (2012). “Küreselleşmenin Tarihçesi”, <http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2017).
- Gündoğan, E. (2010). Yönetişim: Kavram, Kuram Ve Boyutlar. *M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu, Hülya Eşki Uğuz (Editörler), Yönetişim*, 15-55.
- Güzelsarı, S. (2003). Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli. *Amm İdaresi Dergisi*, 36(2), 17-34.
- Kalfa, C., & Ataay, F. (2008). Yönetişim: Devlet toplum ilişkilerinde Yeni Bir Aşama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3).
- Karci, Ş. M. (2008). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16).
- Kaya, M. (2009). Küreselleşme yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 1-16.
- De Sousa Santos, B. (2001), La globalisation contre-hégémonique’, in D. Mercure (ed.) *Une sociétémonde? Les dynamiques sociales de la mondialisation*. Laval: Les Presses de l’Université de Laval. – -p: 51–2’den aktaran; Kuditsini, J. T. (2008). Global governance and local government in the Congo: the role of the IMF, World Bank, the multinationals and the political elites. *International Review of Administrative Sciences*, 74(2), 195-216.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(2).
- Negri, A., & Danilo, Z. (2004). İmparatorluk ve Çokluk: Küreselleşmenin Yeni Düzeni Üzerine Bir Diyalog.
- OECD (2011), Corporate Governance of State-Owned Enterprises – Change And Reform in OECD Countries Since 2005 – OECD Publishing.
- OECD, <http://www.oecd.org> Erişim Tarihi: 05.01.2017.
- Parasız, İ. (2005) *Uluslararası Para Sistemi: Tarihçe – Teori – Mekanizma*. Bursa: Hiperlink.
- Parasız, İlker. (2004). *Uluslararası Ekonomik, Mali Kuruluşlar ve Oluşumlar*. Ezgi Kitabevi.
- Savran, S. (2011). *Kod Adı: Küreselleşme: 21. Yüzyılda Emperyalizm*. Yordam Kitap.
- Senarclens, P. (1998), “Governance and the Crisi in the International Mechanism of Regulation”, *International Social Science Journal*, 115, s. 94-95’den aktaran; Kalfa, C., & Ataay, F. (2008). Yönetişim: Devlet toplum ilişkilerinde Yeni Bir Aşama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3).
- Sobacı, M. Z. (2013). Yönetişim ve Politika Transferi: Koşulsallık Bağlamında Bir Analiz. *Yönetişim, Çizgi Kitapevi, Konya*, 223-248.
- The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank (1989), Sub-Saharan Africa. From Crisis to Sustainable Growth, H Street, N.W., Washington, D.C. 20433, U.S.A. November, ISBN 0-8213-1349-5.

Williams, D., & Young, T. (1994). Governance, The World Bank And Liberal Theory. *Political Studies*, 42(1), 84-100.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati_oeed_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 10.12.2017).